

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Iva Opačak

**RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI I RAZVOJ DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Zagreb, srpanj, 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Iva Opačak

**RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI I RAZVOJ DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Mentor rada: izv. prof. dr. sc. Marina Đuranović

Zagreb, srpanj, 2024.

SADRŽAJ

Sažetak.....	I
Summary.....	II
1. UVOD.....	1
2. RODITELJSTVO.....	2
2.1. Pojmovno određenje roditeljstva.....	2
2.2. Tradicionalno i suvremeno shvaćanje roditeljstva.....	4
2.3. Teorija roditeljske privrženosti.....	6
3. RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI.....	10
3.1. Autoritativni odgojni stil.....	11
3.2. Autoritarni odgojni stil.....	12
3.3. Permisivan odgojni stil.....	13
3.4. Indiferentni odgojni stil.....	14
4. RAZVOJ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI.....	16
4.1. Tjelesni razvoj djeteta.....	16
4.2. Intelektualni razvoj djeteta.....	18
4.3. Socijalni razvoj djeteta.....	20
4.4. Emocionalni razvoj djeteta.....	21
4.5. Moralni razvoj djeteta.....	23
5. UČINCI DOBRE RODITELJSKE PRAKSE U RANOM DJETINJSTVU.....	25
6. ZAKLJUČAK.....	28
LITERATURA.....	29
POPIS TABLICA.....	33

Sažetak

Roditelji u odgoju djece primjenjuju različite odgojne stilove. Roditeljski odgojni stil može se odrediti kao ozračje u kojem obitelj funkcionira i odgaja djecu. U znanstvenoj literaturi izdvojila su se četiri roditeljska odgojna stila: autoritativni, autoritarni, permisivni i indiferentni. Autoritativni roditelji kombiniraju toplinu i zahtjevnost te pružaju sigurnost, podršku i razumijevanje, potičući samopouzdanje i samostalnost kod djece. Suprotno tome, autoritarne roditelje karakterizira visoka razina kontrole i nedostatak topline, dok permisivni roditelji obiluju toplinom, ali nedostaje im nadzor. Indiferentnim roditeljima pak nedostaju i toplina i nadzor te takav njihov pristup ima štetne posljedice na razvoj djeteta. Roditelji, kao i odgojni stil koji primjenjuju, značajno utječu na cjelokupni dječji rast i razvoj. Roditeljski odgoj oblikuje djetetov pogled na život i svijet, njegovu sliku o sebi i o drugim ljudima. Cilj ovog rada je istražiti navedena četiri roditeljska odgojna stila te njihovu potencijalnu ulogu u tjelesnom, intelektualnom, socijalnom, emocionalnom i moralnom razvoju djece.

Ključne riječi: roditeljstvo, roditeljski stilovi, razvoj djece, rano djetinjstvo, predškolska dob

Summary

Parents use different educational styles in proces of raising their children. Parenting style can be defined as the atmosphere in which the family functions and raises children. In the scientific literature, four parenting styles have been distinguished: authoritative, authoritarian, permissive and indifferent. Authoritative parents combine warmth and demandingness and provide security, support and understanding, encouraging self-confidence and independence in children. On the contrary, authoritarian parents are characterized by high levels of control and lack of warmth, while permissive parents are abundant in warmth but lack supervision. Indifferent parents, on the other hand, lack warmth and supervision, and their approach has harmful consequences for the child's development. Parents, as well as the educational style they apply, significantly influence the overall growth and development of children. Parental upbringing shapes the child's view of life and the world, his image of himself and others around him. This paper aims to investigate the four parenting styles and their potential role in the physical, intellectual, social, emotional and moral development of children.

Key words: parenting, parenting styles, child development, early childhood, preschool age

1. UVOD

Roditeljstvo predstavlja jedan od ključnih elemenata u životu ljudske vrste, nužan za opstanak i uspjeh kako pojedinca, tako i društva u cjelini. Njegova važnost proizlazi iz širokog spektra aktivnosti i uloga koje obuhvaća te iz utjecaja povijesnih, demografskih, kulturnih i društvenih faktora na njegovu dinamiku (Breiner i sur., 2016). Brojne su uloge i funkcije roditelja u životu djeteta, a jedna od njih je i odgojna funkcija. Odgajajući djecu roditelji primjenjuju različite odgojne stilove koji značajno utječu na njihov rast i razvoj. O ovoj temi bit će više riječi u ovom završnom radu.

Rad je podijeljen na četiri veće cjeline. U prvoj cjelini stavit će se naglasak na kompleksnost samog pojma roditeljstva te pokušati dati njegovu pojmovno određenje. O roditeljskim odgojnim stilovima bit će više riječi u drugoj cjelini. U znanstvenoj literaturi izdvojila su se četiri roditeljska odgojna stila: autoritativni, autoritarni, permissivni i indiferentni. Svaki od navedenih stilova u ovoj cjelini će se opisati i pobliže objasniti. U trećoj cjelini prikazat će se tjelesni, intelektualni, socijalni, emocionalni i moralni razvoj djeteta. Nadalje, ukazat će se na važnost roditelja i roditeljskih odgojnih stilova na navedena područja dječjeg razvoja. Osvrt na učinke dobre roditeljske prakse u ranom djetinjstvu prikazat će se u četvrtoj cjelini.

2. RODITELJSTVO

Roditelji su među najvažnijim osobama u životima male djece. Roditeljstvo obično uključuje biološke roditelje, ali nije ograničeno samo na njih. Staratelji, učitelji, medicinske sestre i drugi također ispunjavaju roditeljske zadatke s djecom (Hoghugh, 1998, str. 1545). Djeca se od rođenja oslanjaju na roditelje kada je riječ o pružanju njege koja im je potrebna da budu sretna i zdrava te da dobro rastu i razvijaju se. Iz navedenog je jasno koliko je značajna tema roditeljstva, stoga se ovo poglavlje rada bavi istim počevši s njegovim pojmovnim određenjem.

2.1. Pojmovno određenje roditeljstva

Roditeljstvo je složen pojam koji obuhvaća širok spektar aktivnosti, odgovornosti, emocija, i odnosa između roditelja i djece, kao i drugih sudionika u procesu odgoja. Različite definicije roditeljstva ističu različite aspekte ovog složenog fenomena. Bornstein (2022) pruža osnovni okvir ovog pojma tvrdeći kako je roditeljstvo temeljno za opstanak i uspjeh ljudske vrste. Svi koji su ikada živjeli imali su roditelje, a velika većina odraslih u svijetu postane roditeljima. U općem smislu, roditeljstvo obuhvaća tko, što, gdje, kada i zašto odgaja dijete.

Lanjekar i suradnici (2022) detaljnije opisuju sudionike i interakcije u roditeljstvu definirajući ga kao skup aktivnosti, procesa i odnosa između djece i njihovih majki i očeva. Svatko tko djetetu pruža brigu, kontrolu i razvoj u bilo kojoj situaciji uključen je u roditeljstvo. U roditeljstvu sudjeluju članovi obitelji, vršnjaci, susjedi, učitelji, društveni radnici, liječnici i medicinske sestre.

Prema Merriam-Webster rječniku (2024) riječ je o odgoju djece te svim odgovornostima i aktivnostima uključenima u to. Ova definicija naglašava osnovni aspekt odgoja djece. Prema Brooks (2012) roditeljstvo je proces podizanja, promicanja i podržavanja fizičkog, emocionalnog, socijalnog i kognitivnog razvoja djeteta do odrasle dobi i tijekom cijelog životnog vijeka. Ova definicija pruža dublji uvid u sveobuhvatnost i trajnost roditeljske uloge.

Klarin (2006) tvrdi kako roditeljstvo obuhvaća širok spektar aktivnosti i uloga koje odrasli obavljaju u interakciji sa svojim djetetom. Osim osiguravanja osnovnih fizioloških potreba, roditelji imaju važnu ulogu u poticanju i usmjeravanju djetetova razvoja na svim razinama - kognitivnoj, fizičkoj, socijalnoj, emocionalnoj, moralnoj, seksualnoj, duhovnoj, kulturnoj i obrazovnoj. Na primjer, djeca trebaju smjernice za razvoj vještina kao što su rješavanje sukoba, komunikacija te suočavanje s izazovima i uspjesima. Roditelji su ti koji obično posjeduju ove vještine i prenose ih djetetu kroz odgoj i poučavanje.

Roditeljstvo je sposobnost i odgovornost brige i odgoja djeteta. Obuhvaća širok spektar dužnosti i prava roditelja, s ciljem zaštite i promicanja dobrobiti djeteta. Roditelji su dužni osigurati brigu, njegu i vodstvo te poštivati djetetovu osobnost kako bi ga podržali u razvoju. To je izazovan zadatak koji uključuje elemente ljubavi, discipline, obrazovanja, odgovornosti i osjetljivosti prema djetetovim potrebama tijekom cijelog njegovog života. Priprema za roditeljstvo može biti stresna, a podrška i obrazovanje mogu pomoći roditeljima u prilagodbi i uspješnom obavljanju ove važne uloge. Iako se ponekad smatra da je roditeljstvo prirodno i intuitivno, mnogi se roditelji educiraju i traže informacije kako bi se bolje pripremili za ovu životnu ulogu (Đuranović i Klasnić, 2020).

Roditeljstvo je složena uloga koja nosi izazove i neizvjesnosti, obuhvaćajući različite aktivnosti i vještine odraslih u brizi i odgoju djece. Ono nije samo individualna aktivnost, već je i pod utjecajem povijesnih, demografskih, kulturnih i društvenih faktora. Stoga se roditeljstvo ne može shvatiti samo kao izolirana funkcija, već kao dinamičan proces i uloga koja se mijenja u skladu s društvenim kontekstom. Pojam roditeljstva obuhvaća majčinstvo, očinstvo ili njihovu kombinaciju te može uključivati i biološke i socijalne roditelje. Osim emocionalne povezanosti, roditeljstvo uključuje i odgoj, obrazovanje i usmjeravanje djeteta prema kulturnim, religijskim i moralnim normama (Ljubetić, 2007).

Za roditeljstvo se može reći da je zahtjevan posao, što tvrdi i Pascoletti (2015) dodajući kako ono osim brige za osnovne potrebe djeteta uključuje i proces odgoja. To zahtijeva puno strpljenja, ljubavi te kontrolu nad vlastitim emocijama i frustracijama. Nije bitno samo voljeti dijete, već i razumjeti proces njegovog učenja te poznavati načine koji će ga na to poticati i usmjeravati.

Različiti su motivi roditeljstva a najčešće se svrstavaju u tri glavne kategorije: fatalističke, instrumentalne i altruističke. *Fatalistički motivi* uključuju uvjerenje da je imati djecu normalno, prirodno i predodređeno te želju za održavanjem vrste. *Instrumentalni motivi* obuhvaćaju želju za ispunjavanjem života, brigu u starosti te ekonomske i političke igre moći. *Altruistički motivi* uključuju želju da se podigne novo, sretno ljudsko biće. Ovi motivi mogu se preklapati i mijenjati intenzitet tijekom vremena (Miljković i sur., 2019).

Iako različite definicije roditeljstva naglašavaju različite aspekte ovog kompleksnog fenomena, sve one ističu važnost uloge roditelja u podizanju i razvoju djece. Može se zaključiti kako je roditeljstvo temeljno za opstanak i uspjeh ljudske vrste te obuhvaća širok spektar aktivnosti i uloga, uključujući osiguravanje osnovnih fizioloških potreba djeteta te poticanje njegovog razvoja na svim razinama. Bitno je razumjeti da roditeljstvo zahtijeva puno strpljenja, ljubavi te kontrolu nad vlastitim emocijama i frustracijama kako bi se uspješno poticao djetetov razvoj. Ono nije samo individualna aktivnost, već je pod utjecajem povijesnih, demografskih, kulturnih i društvenih faktora te se mijenja u skladu s društvenim kontekstom.

2.2. Tradicionalno i suvremeno shvaćanje roditeljstva

Izraz roditeljstvo potječe od latinskog glagola *parere* što znači iznjedriti, razviti ili obrazovati (Virasiri i sur., 2011). Evolucija pojma roditeljstva označava transformaciju u načinu na koji društvo shvaća i interpretira ulogu roditelja. Tradicionalno shvaćanje roditeljstva bilo je usko povezano s majčinstvom, dok je očinstvo smatrano biološki utemeljenim dijelom identiteta žene. U prošlosti je otac imao ulogu neograničenog gospodara i apsolutnog autoriteta u obitelji, dok su žene bile lišene pravnog statusa i ekonomske neovisnosti. Povijesno gledajući, majčinstvo i očinstvo bili su jasno podijeljeni po spolu, gdje je žena bila zadužena za brigu o kućanstvu i djeci, dok je muškarac osiguravao materijalne potrebe obitelji (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Kroz povijest, promjene su se događale u skladu s društvenim tranzicijama, a obitelj je prolazila kroz različite krize. Unatoč tim krizama, ona je i dalje važan dio života pojedinca te je postala emocionalni odabir umjesto društvene nužnosti. U takvim

promjenama, žene su počele zahtijevati veći dio moći i ravnopravniju podjelu brige za obitelj. Dakle, povijesna uporaba pojma roditeljstvo svjedoči o promjenama u ulogama i odnosima unutar obitelji, pri čemu su se tradicionalni obrasci postupno mijenjali pod utjecajem društvenih i ekonomskih transformacija (Maleš i Kušević, 2011).

Suradnja roditelja i odgojitelja igra ključnu ulogu u razvoju dječjih obrazaca ponašanja. Tradicionalno shvaćanje uloge odgojitelja mijenja se s pojavom novih paradigmi o djetetu kao subjektu u odgoju i obrazovanju. Odgojitelji danas imaju zadatak motivirati, poticati i usmjeravati razvoj djeteta, podupirući ga u njegovom rastu, osamostaljivanju i pripremi za život. Roditelji također imaju važnu ulogu u djetetovom odgoju, ali se njihova uloga mijenja u suvremenom društvu. Djeca više nisu viđena kao vlasništvo roditelja, već kao subjekti s vlastitim pravima, potrebama i potencijalima. Zakoni ograničavaju moć roditelja, a roditeljstvo se definira kao skup aktivnosti kojima je cilj briga za dijete i poticanje njegovog razvoja. U novom poimanju roditeljstva, naglasak je na potrebama djeteta, a roditelji se potiču da uspostave pozitivan odnos s djetetom i primjenjuju konstruktivnu disciplinu. Roditelji se često trude osigurati djeci najbolje uvjete za život i obrazovanje, ali ponekad prelaze u krajnost, čime se djeci uskraćuje mogućnost bezbrižnog djetinjstva i igre. Osim toga, postoji tendencija prekomjerne kontrole i usmjerenja na postizanje visokih akademskih rezultata, što može uzrokovati stres i druge probleme kod djece. Stoga je važno uspostaviti ravnotežu između podrške djetetu i postavljanja granica te poticati suradnju između roditelja i odgojitelja kako bi se osigurao zdrav i harmoničan razvoj djece. Oba su sudionika odgojnog procesa važna za stvaranje poticajnog okruženja i podršku u razvoju djeteta (Matijević i sur., 2016). Suradnja između roditelja i odgojitelja usmjerena je prema zajedničkom cilju - dobrobiti djeteta. Ova suradnja obuhvaća poštenje, poštovanje, vjerovanje, otvorenu komunikaciju, fleksibilnost, aktivno slušanje, dijeljenje informacija i nepostojanje osude (Ljubetić, 2014).

Suvremena upotreba pojma roditeljstvo obuhvaća partnerstvo između roditelja koje se temelji na ravnopravnoj podjeli dužnosti i odgovornosti u odgoju djece (Macuka, 2022). Umjesto tradicionalnih rodnih uloga, suvremeno roditeljstvo promiče suradnju i podršku između oba roditelja u svakodnevnim zadacima i odlukama vezanim uz djecu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Također, suvremeno roditeljstvo naglašava važnost informiranosti roditelja o potrebama i razvojnim fazama djeteta te promiče pristup koji je usmjeren na dobrobit i sreću djeteta. Osim toga, suvremeno roditeljstvo

suočava se s različitim izazovima današnjeg društva, uključujući financijske poteškoće, promjene u obiteljskoj dinamici te stresove povezane s roditeljskim ulogama. Važno je da suvremeni roditelji razvijaju vještine suočavanja sa stresom i traže podršku u zajednici kako bi uspješno odgajali svoju djecu u suvremenom svijetu (Bašić i sur., 2002).

Moderni roditelji preuzimaju različite uloge, a ravnopravnost postaje ključna. Osim toga, roditelji sve više propituju tradicionalne rodne uloge, omogućavajući raznolike pristupe odgoju djece. Tehnologija također mijenja dinamiku roditeljstva, stvarajući nove izazove poput upravljanja vremenom za ekranima. Unatoč napretku, postoje i izazovi poput pritiska društvenih medija i radno-životne ravnoteže. Daljnje istraživanje i prilagodbe su ključni kako bi se podržali roditelji u različitim situacijama (Growing Leaders, 2020).

Kao što je vidljivo iz navedenog, shvaćanje pojma roditeljstvo mijenjalo se kroz povijest. Tradicionalno shvaćanje roditeljstva bilo je usko povezano s majčinstvom i očinstvom, pri čemu su roditeljske uloge bile jasno podijeljene prema spolu. Međutim, kroz povijest su se događale promjene uslijed društvenih tranzicija i kriza u obitelji, što je dovelo do zahtjeva za ravnopravnom podjelom moći i brige za obitelj. Danas se pojam roditeljstva razvija prema modelima koji promiču ravnopravno partnerstvo između roditelja. Umjesto tradicionalnih rodnih uloga, suvremeno roditeljstvo naglašava suradnju, podršku i aktivno sudjelovanje oba roditelja u odgoju djece. Može se zaključiti da se danas pojam roditeljstva razvija prema potrebama suvremenog društva i prema promjenama u društvenim normama i vrijednostima.

2.3. Teorija roditeljske privrženosti

Za dijete je izuzetno važno da raste u toplom i obiteljskom okruženju kako bi razvilo čvrstu, sigurnu i stabilnu osobnost. Kada dijete doživljava iskrenu, prirodnu i pravilno usmjerenu ljubav od svojih roditelja, postupno počinje uzvraćati tu ljubav, te razvija osjećaj ljubavi prema sebi i svojim bližnjima (Rečić, 1996). Ova ljubav i povezanost s roditeljima grade trajnu afektivnu vezu koja se naziva privrženost. To znači da dijete ima prirodnu sklonost da traži i održava bliskost s određenom osobom, u ovom slučaju s roditeljima, što je ključno za emocionalni razvoj i dobrobit djeteta.

Privrženost se definira kao trajna emocionalna veza koja se razvija rano u životu, posebno u uvjetima stresa, poput odvajanja od primarne skrbi. Kvaliteta komunikacije između djeteta i skrbnika, obično majke, igra ključnu ulogu u razvoju sigurne privrženosti (Klarin, 2006).

John Bowlby, britanski psihoanalitičar, razvio je teoriju privrženosti tijekom 1950-ih i 1960-ih godina na temelju kliničkog iskustva tijekom Drugog svjetskog rata. Prva formalna izjava Johna Bowlbyja o teoriji privrženosti, koja se temelji na konceptima etologije i razvojne psihologije, predstavljena je Britanskom psihoanalitičkom društvu u Londonu u tri klasična rada: „Priroda djetetove veze s majkom“ (1958.), „Anksioznost zbog odvajanja“ (1959.) i „Tuga i tugovanje u dojenčeta i ranoj dječjoj dobi“ (1960.). Ovi radovi predstavljaju prvu osnovnu shemu teorije privrženosti. Bowlby je u tim radovima postavio teoriju privrženosti koja se razlikuje od tadašnjih psihoanalitičkih objašnjenja i naglašava važnost rane veze između djeteta i majke. Teorija privrženosti je izazvala kontroverzu u Britanskom psihoanalitičkom društvu, ali je postala temelj za daljnje istraživanje i razumijevanje dječjeg emocionalnog razvoja (Bretherton, 1992).

Bowlbyeva teorija privrženosti ističe važnost ranog formiranja emocionalnih veza između djeteta i skrbnika, vjerujući da su dojenčad biološki programirana za formiranje privrženosti kao mehanizma preživljavanja. Te rane privrženosti ne samo da su prolazni odnosi, već igraju ključnu ulogu u oblikovanju emocionalnog zdravlja i odnosa djeteta u budućnosti. Teorija privrženosti Johna Bowlbyja naglašava važnost sigurne i dosljedne privrženosti primarnom skrbniku. Prema Bowlbyu, poremećaji ili neusklađenosti u ovim ranim privrženostima mogu potencijalno dovesti do spektra mentalnih zdravstvenih problema kasnije u životu. Ova perspektiva označila je značajnu promjenu u odnosu na dominantne teorije njegovog vremena, koje su često mentalne probleme pripisivale urođenim ili genetskim čimbenicima. Umjesto toga, Bowlbyjeva teorija ističe utjecaj ranih iskustava u djetinjstvu i njihov dugotrajan utjecaj na životni put pojedinca. Bowlbyjeva teorija također uvodi koncept individualnih razlika u obrascima privrženosti, što je kasnije proširila njegova kolegica Mary Ainsworth u svom seminalnom radu „Obrasci privrženosti“. Ainsworth istraživanjima dalje potvrđuje Bowlbyjevu teoriju i pruža okvir za razumijevanje različitih stilova privrženosti - sigurnog, izbjegavajućeg i anksioznog - koji proizlaze iz kvalitete ranih interakcija sa skrbnicima (Main, 2023).

Sigurna privrženost, kako ju definiraju Bowlby i Ainsworth, karakterizira djetetovo povjerenje u dostupnost i odgovornost skrbnika. Djeca sa sigurnom privrženošću vjerojatnije će se razviti u emocionalno zdrave odrasle osobe sposobne za formiranje stabilnih i zadovoljavajućih socijalnih i intimnih odnosa. S druge strane, izbjegavajuća privrženost, koju karakterizira sklonost djeteta da izbjegava ili odbija skrbnika, može dovesti do poteškoća u formiranju bliskih odnosa u odrasloj dobi. Teorija sugerira da rana iskustva privrženosti sa skrbnicima oblikuju temelj za buduće odnose, utječući na očekivanja i ponašanja u odraslim romantičnim odnosima (Main, 2023).

Nadalje, prateći razvoj djece koja su bila razdvojena od majki u prvim godinama života i smještena u institucije s nepoznatim osobama, Bowlby je uočio poteškoće u njihovom razvoju. Unatoč početnom otporu njegovih kolega, kasnija istraživanja su potvrdila njegovu teoriju o prirodnoj predispoziciji za emocionalnu privrženost, a ne samo naučenu reakciju (Klarin, 2006). Istraživanje koje su proveli O'Connor i Croft 2002. godine na parovima blizanaca sugerira da postoji genska osnova za tipove privrženosti, ali isto tako ističe važnost utjecaja okruženja na razvoj privrženosti. Iako privrženost može imati genetsku osnovu, sposobnost pojedinca da se mijenja i prilagođava ovoj emocionalnoj potrebi ukazuje na fleksibilnost te potrebe (Klarin, 2006).

Razvoj privrženosti prolazi kroz nekoliko faza, počevši od nediskriminativnih socijalnih reakcija u kojima dijete reagira na svakoga, do usmjerenog vezivanja prema majci i prosvjeda zbog odvajanja. Ova faza razvoja odnosa s majkom postupno se mijenja kako dijete raste, a odnosi postaju sve kompleksniji. Roditeljska privrženost igra ključnu ulogu u formiranju zdrave osobnosti djeteta. Djeca koja rastu u takvom okruženju imaju veću vjerojatnost da će se uspješno nositi s izazovima i razvijati pozitivne odnose s drugim ljudima. Samopouzdanje, povjerenje i emocionalna zrelost, važne osobine i vještine, oblikuju se tijekom ranih interakcija s roditeljima. Kada je privrženost sigurna, stvara se poticajno okruženje za učenje i razvoj djeteta. Sigurna privrženost potiče razvoj povjerenja i olakšava izgradnju kvalitetnih odnosa s vršnjacima te pomaže u stvaranju povjerenja u odnosu s drugim ljudima. Djeca koja su sigurno privrženosti često su manje agresivna i izražavaju manje ljutnje i bijesa u usporedbi s drugom djecom. Suprotno, nedostatak privrženosti u ranom djetinjstvu može rezultirati problematičnim ponašanjem kasnije u školskoj dobi (Klarin, 2006).

Djeca koja nisu doživjela ljubav u obitelji mogu smatrati zadirivanje i nasilje nad drugom djecom normalnim. Međutim, kada je dijete voljeno i podržano tijekom odrastanja, vjerojatnije je da će se lakše suprotstaviti nepravdi i zalagati za prava drugih (Rečić, 1996).

Iz navedenog se može zaključiti da su topli obiteljski odnosi ključni za emocionalni razvoj djeteta te da je Bowlbyjeva teorija privrženosti naglasila važnost rane privrženosti za formiranje stabilnih emocionalnih veza u budućnosti. Nadalje, istraživanja potvrđuju da sigurna privrženost u ranom djetinjstvu pridonosi razvoju samopouzdanja, povjerenja i pozitivnih odnosa s drugima, dok nedostatak privrženosti može rezultirati problematičnim ponašanjem u kasnijoj dobi.

3. RODITELJSKI ODGOJNI STILOVI

Roditeljstvo uključuje različite oblike ponašanja koji imaju utjecaj na dijete, a važno je razlikovati roditeljske stilove i postupke kako bi se bolje razumio njihov utjecaj na djetetov razvoj. Roditeljski odgojni stil je skup roditeljskih stavova, ponašanja i emocija (Darling i Steinberg, 1993). Roditeljski stil obuhvaća emocionalni kontekst interakcije između roditelja i djeteta, dok roditeljski postupci predstavljaju specifična ciljno usmjerena ponašanja neovisna o stilovima (Raboteg-Šarić i sur., 2011). Stilovi roditeljstva se razlikuju po dimenzijama topline i nadzora, koji odražavaju količinu podrške i ljubavi te razinu nadzora nad djetetom i njegovim životom (Klarin, 2006). Konkretno, različiti stilovi roditeljstva variraju prema dvije ključne dimenzije: razini roditeljske topline i stupnju roditeljskog nadzora (Delač-Hrupelj i sur., 2000). Ovi stilovi, kao što su autoritativni, autoritaran, permisivni i indiferentni, imaju različite obrasce roditeljskih vrijednosti, zahtjevnosti i respozivnosti. Tablica 1. pruža prikaz navedenih roditeljskih stilova prema Miljković i sur. (2019, str. 152).

Tablica 1. Roditeljski odgojni stilovi (Miljković i sur., 2019)

		Toplina u odnosu	
		<i>visoka</i>	<i>niska</i>
Zahtjevnost prema djetetu	<i>visoka</i>	autoritativan	autoritaran
	<i>niska</i>	permisivan	indiferentan

Ova tablica prikazuje četiri osnovna roditeljska stila temeljena na dvije ključne dimenzije: toplina u odnosu s djetetom i razina zahtjevnosti prema djetetu. Visoka toplina i visoka razina zahtjevnosti rezultira autoritativnim roditeljstvom. Visoka toplina, ali niska razina zahtjevnosti dovodi do permisivnog roditeljstva dok niska toplina i visoka razina zahtjevnosti karakterizira autoritaran roditeljski stil. Konačno, niska toplina i niska razina zahtjevnosti odražava indiferentan roditeljski stil. Roditeljski odgojni stilovi nisu nevažni jer utječu na razvoj djeteta. O svakom od njih slijedi više riječi u narednim potpoglavljima rada.

3.1. Autoritativni odgojni stil

Autoritativni roditeljski stil obuhvaća pružanje maksimalne podrške i ljubavi djetetu, ali istovremeno postavljanje jasnih granica i očekivanja u ponašanju. Roditelji koji prakticiraju ovaj stil potiču dijete, ali unutar određenih granica (Klarin, 2006). Autoritativni roditelji su zahtjevni prema svojoj djeci, ali istovremeno su osjetljivi na njihove potrebe. Oni usmjeravaju djetetove aktivnosti na razuman način, potičući argumentiranu raspravu i razvijajući volju djeteta, ali također očekuju disciplinu. Također prepoznaju specifične interese djeteta i uvažavaju njegove trenutačne kvalitete postavljajući očekivanja za buduće ponašanje. Autoritativni roditelji aktivno sudjeluju u životu djeteta, komuniciraju s njima i imaju povjerenja u njih (Đuranović i Klasnić, 2020). Glavni ciljevi ovog stila odgoja su poticanje znatiželje, kreativnosti, sreće, motivacije i samostalnosti djeteta. Roditeljska uloga je savjetnička, gdje se granice i pravila objašnjavaju djetetu, a odnos je temeljen na prihvaćanju djetetove mašte i izražavanja osjećaja (Ljubetić, 2007).

U autoritativnoj obitelji vladaju skladni odnosi pa je međusobna komunikacija svih članova ključna. Roditelji su odgovorne osobe koje pozitivno utječu na razvoj djeteta, usmjeravaju ga i pomažu mu da postane odgovorna i zrela osoba. Njihov autoritet temelji se na poštovanju, razumijevanju i međusobnom povjerenju, pri čemu svojim osobnim primjerom djeluju na dijete. Autoritativni roditelji više pokazuju svojim ponašanjem nego što govore, ali su spremni priznati grešku kada je potrebno. Dijete u takvoj obitelji osjeća sigurnost jer zna da se može pouzdati u roditelje kada ima problema te da se može osloniti na njih (Rosić, 1998).

Ovaj pristup odgoju često rezultira pozitivnim utjecajem na razvoj djeteta. Djeca koja odrastaju uz autoritativne roditelje obično imaju pozitivno samopouzdanje, dobro razvijene socijalne vještine, mogućnost kontroliranja emocija, pokazuju pozitivne oblike ponašanja te su manje sklona strogim spolnim stereotipima (Klarin, 2006). Odrastajući u ovakvom okruženju dijete uči spontano i slobodno izražavati svoje mišljenje i emocije (Ljubetić, 2007). Djeca koju odgajaju autoritativni roditelji obično su otvorena, kognitivno kompetentna i imaju visoku socijalno-emocionalnu i akademsku uspješnost, kao i veće samopouzdanje te bolje mentalno zdravlje (Đuranović i Klasnić, 2020).

3.2. Autoritarni odgojni stil

Autoritarni roditeljski stil obilježen je visokom razinom kontrole i nadzora, gdje roditelj primjenjuje strogost i postavlja nerealno visoke zahtjeve, često koristeći silu. U takvom odgoju nedostaje toplina i ljubav prema djetetu, a roditelji pokazuju dominaciju i očekuju poštovanje pravila bez objašnjenja (Klarin, 2006). Autoritarni roditelji su zahtjevni i manje osjetljivi prema potrebama djeteta. Oni kontroliraju i procjenjuju djetetovo ponašanje prema strogim standardima, potiču poslušnost, suzbijaju djetetovu samostalnost te ističu tradicionalnu strukturu gdje je djetetu naloženo da prihvati autoritet roditelja bez pogovora. Ovaj roditeljski stil karakterizira nisko povjerenje prema djeci i obeshrabrujuća komunikacija (Đuranović i Klasnić, 2020). Autoritarni roditeljski odgojni stil obilježen je i nedostatkom topline i podrške. Primarna uloga autoritarnog roditelja je postavljanje granica i pravila, pri čemu se prekršaji često kažnjavaju, ponekad i fizički (Ljubetić, 2007). Također, autoritarni roditelji često koriste sramćenje kao taktiku za poticanje djece na pridržavanje pravila, umjesto da grade djetetovo samopouzdanje (Cherry, 2023a).

U autoritarnom roditeljskom stilu prisutni su elementi patrijarhalne obitelji gdje su dominacija i kontrola odraslih nad djecom izraženi. Autoritarni roditelji često očekuju apsolutnu poslušnost i reakciju na njihove zahtjeve. Često koriste izraz: „Zato što ja kažem!“ kao bezuvjetni zahtjev. U takvim obiteljima, obično otac igra ulogu glave obitelji, dok djeca često nemaju pravo izražavanja vlastitog mišljenja te su podložna kaznama (Miliša, 2016). Osobe koje se ponašaju na autoritaran način često su odgajane od strane autoritarnih roditelja ili u autoritarnoj kulturi. Studije su pokazale da su roditelji koji su kao djeca bili izloženi autoritarnom odgoju često skloni podizanju svoje djece na sličan način (Valentino i sur., 2012). Autoritarni roditelji često su manje empatični i skloniji su antagonizmu, što može utjecati i na njihov odnos s vlastitom djecom (Huver i sur., 2010).

Djeca često reagiraju agresivno na autoritarni pristup (Delač-Hrupelj i sur., 2000). Posljedice ovog stila mogu uključivati nisko samopouzdanje, povučenost i sramežljivost kod djece (Miliša, 2016). Djeci koja su odgojena u takvom okruženju često nedostaje prosocijalno ponašanje, što može rezultirati problematičnim obrascem ponašanja (Klarin, 2006). Takva djeca često pokazuju poremećaje u ponašanju, teže se

emocionalno prilagođavaju, a često imaju i slabija školska postignuća. Također, autoritarni roditeljski stil ima veći negativan utjecaj na dječake nego na djevojčice (Đuranović i Klasnić, 2020). Djeca odgojena u ovakvom okruženju često pokazuju promjenjiva raspoloženja, povučенost, tugu, bojažljivost, razdražljivost te nedostatak spontanosti (Ljubetić, 2007). Atmosfera autoritarnog odgoja je hladna i obiluje grubošću što može potaknuti bunt i neposlušnost kod djece. Djeca iz ovakvih obitelji često se ponašaju mirno i tiho pred roditeljima, ali izvan kuće postaju neposlušna i mogu predstavljati socijalni problem maltretirajući druge. Odrasla osoba odgojena ovim stilom često može postati nesamostalna, nezadovoljna i ovisna o tuđem mišljenju (Rosić, 1998). Također, mogu imati niže samopouzdanje i poteškoće u samoregulaciji jer im nedostaje iskustvo u donošenju vlastitih odluka i suočavanju s prirodnim posljedicama (Cherry, 2023a).

3.3. Permisivan odgojni stil

Permisivan (popustljiv) roditeljski stil obilježen je visokom razinom ljubavi i topline, ali niskom razinom nadzora nad djetetom. Pravila ponašanja često nisu jasno postavljena, što rezultira nezrelim i impulzivnim ponašanjem djece. Roditelji koji se pridržavaju ovog stila su fleksibilni u postavljanju i provođenju pravila, što otežava djetetu usvajanje normi i pravila ponašanja (Klarin, 2006). Permisivni roditeljski stil karakterizira niska razina zahtjevnosti i visoka razina osjetljivosti prema djeci. Roditelji koji se pridržavaju ovog stila ne koriste kažnjavanje kako bi kontrolirali ponašanje djece, već prihvaćaju njihove želje, razgovaraju s njima i dopuštaju im da sami reguliraju svoje aktivnosti. Umjesto nametanja stroge kontrole, oni koriste razumijevanje i manipulaciju kako bi postigli ciljeve, izbjegavajući upotrebu moći (Đuranović i Klasnić, 2020).

Permisivan roditeljski odgojni stil obuhvaća situacije u kojima roditelji postavljaju malo zahtjeva i slabo kontroliraju svoju djecu, ali im pružaju puno topline i podrške. Oni često udovoljavaju svakom djetetovom zahtjevu, no takva pretjerana sloboda nije uvijek prikladna, posebno za mlađu djecu, jer može rezultirati nesigurnošću, nedostatkom jasnih granica te poticanjem impulsivnog i agresivnog ponašanja djeteta (Ljubetić, 2007). Ovaj stil roditeljstva uključuje labavu ili proturječnu disciplinu,

nezainteresiranost za neposlušnost djeteta te nedostatak samopouzdanja u roditeljsku ulogu. Permisivni roditelji rijetko kažnjavaju, potiču neovisnost i pružaju bezuvjetnu podršku svojoj djeci (Aloia i Warren, 2019; Yaffe, 2018). Djeca permisivnih roditelja, primjerice, možda uživaju u neograničenom pristupu ekranima umjesto da im se postave dnevna ili tjedna ograničenja. Dodatno, permisivni roditelji će vjerojatno dopuštati svojoj djeci da jedu što god i kad god žele (Perry, 2023).

Djeca odgojena permisivnim stilom često imaju manje samopouzdanja i manje su kognitivno kompetentna u usporedbi s djecom koja su odgojena autoritativnim stilom. Također, ovaj stil roditeljstva negativno utječe na školsko postignuće djece (Đuranović i Klasnić, 2020). Djeca koja su odgajana ovim stilom često pokazuju simptome depresije, osjećaj odbačenosti i nezadovoljstva te su sklonija sudjelovanju u antisocijalnim aktivnostima poput konzumacije droga, alkohola, vandalizmu i pridruživanju bandama (Klarin, 2006). Djeca postaju središte obitelji od samog rođenja, često diktirajući ritam i zahtjeve na koje se članovi obitelji podređuju. Ovaj stil roditeljstva ističe se nedostatkom poticaja za razvoj samostalnosti i individualnosti djeteta te može potaknuti sebičnost i nedostatak empatije (Darling, 1999; Klarin, 2006).

Vidljivo je kako permisivni odgojni stil roditeljstva može imati svoje prednosti i nedostatke. S jedne strane, pruža djetetu puno ljubavi, podrške i autonomije, što može potaknuti razvoj samopouzdanja i samostalnosti. Međutim, nedostatak jasnih granica i discipliniranja može rezultirati nezrelim ponašanjem djece, nedostatkom samokontrole i lošijim akademskim postignućem. Također, moguće je da djeca odgojena ovim stilom roditeljstva osjete nedostatak smjernica za razvoj vlastite osobnosti i individualnosti te postanu sklonija antisocijalnom ponašanju. Stoga je važno da roditelji pronađu ravnotežu između pružanja podrške i uspostavljanja odgovarajućih granica kako bi djetetu omogućili zdrav razvoj.

3.4. Indiferentni odgojni stil

Indiferentni roditeljski stil karakterizira nedostatak ljubavi i nadzora. Roditelji ne pokazuju ni toplinu ni kontrolu, što rezultira nedostatkom interesa za dijete, njegove potrebe i uspjehe (Klarin, 2006). Indiferentni roditelji karakteriziraju se niskom razinom zahtjevnosti i osjetljivosti prema potrebama djece. Ne pružaju podršku, nadzor niti brigu

svojoj djeci, često su potpuno odsutni iz njihovih života. Ovaj odgojni stil smatra se najnepoželjnijim (Đuranović i Klasnić, 2020). Indiferentni roditelji često su emocionalno distancirani od djece ili im nedostaje vremena i energije za brigu o njima (Ljubetić, 2007).

Također je važno napomenuti da samo zato što je roditelj zauzet poslom ili drugim obvezama ne znači da je nezainteresiran. Važna je namjera i briga. Iako roditelji možda puno rade, nisu nezainteresirani provoditi slobodno vrijeme s djecom i brinu se za njih kada ne mogu biti s njima. Primjeri nezainteresiranog roditeljstva uključuju: ignoriranje djeteta kada je uznemireno ili plače, očekivanje da djeca brinu sama o sebi, nepoštovanje interesa djeteta, nepružanje adekvatnog nadzora djetetu (Cherry, 2023b). Kod ovakvog roditeljskog odgojnog stila dijete ostaje prepušteno samo sebi. Roditelji ne nadziru ponašanje djeteta, ne postavljaju granice ili zahtjeve te ne pružaju toplinu, podršku ili ljubav (Miljković i sur., 2019).

Djeca odgojena ovakvim roditeljskim stilom često postaju zahtjevna, neposlušna i sklonija antisocijalnom ponašanju, te imaju poteškoće u regulaciji emocija (Klarin, 2006). Djeca indiferentnih roditelja često su manje kompetentna u usporedbi s djecom odgojenom drugim roditeljskim stilovima (Đuranović i Klasnić, 2020). Djeca koja su izložena ovakvom roditeljskom stilu često reagiraju neprijateljstvom i otporom te imaju poteškoće u stjecanju društvenih vještina i postizanju uspjeha u školi. Često provode puno vremena izvan nadzora roditelja, što može rezultirati razvojem neprihvatljivih oblika ponašanja u adolescenciji (Ljubetić, 2007). U ekstremnim slučajevima, indiferentno roditeljstvo može prijeći u oblik zlostavljanja djece, poznat kao zanemarivanje. Posebno kad se javi u ranom djetinjstvu, ovo zanemarivanje može ozbiljno narušiti sve aspekte djetetova razvoja, uključujući emocionalnu povezanost, kognitivne sposobnosti te socijalne i emocionalne vještine (Miljković i sur., 2019).

Iz navedenog se može zaključiti da je indiferentni roditeljski stil izrazito nepovoljan i štetan za razvoj djece. Nedostatak emocionalne podrške, nadzora i interakcije može rezultirati različitim problemima u djetinjstvu i adolescenciji, uključujući poteškoće u socijalizaciji, emocionalne probleme, nedostatak samopouzdanja te sklonost neprihvatljivom ponašanju. Stoga je važno prepoznati ovaj stil roditeljstva i pružiti podršku roditeljima kako bi se promijenio u korist djeteta.

4. RAZVOJ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

U današnjem društvu, razvoj djece u ranoj i predškolskoj dobi ključan je za formiranje temelja njihove budućnosti. Taj razvoj obuhvaća niz aspekata, uključujući tjelesni, intelektualni, socijalni, emocionalni i moralni. Svaki od tih aspekata ima svoje karakteristike koje se opisuju u nastavku rada.

4.1. Tjelesni razvoj djeteta

Tjelesni razvoj odnosi se na fizičke promjene u tijelu i uključuje promjene u debljini kostiju, veličini, težini, grube motorike, fine motorike, vidu, sluhu i perceptivnom razvoju (Ruffin, 2019). Tjelesni razvoj djeteta obuhvaća promjene u anatomiji i fiziologiji od začeca do zrelosti, pod utjecajem različitih čimbenika poput genetike, prehrane, bolesti i fizičke aktivnosti. Ovaj razvoj nije ravnomjeran, već se odvija kroz faze bržeg i sporijeg rasta. Postoje različita razdoblja dječjeg razvoja, uključujući dojenačku dob, rano djetinjstvo, srednje djetinjstvo, adolescenciju te kasnu adolescenciju, svako s vlastitim karakteristikama i promjenama (Matijević i sur., 2016).

Roditeljska briga o tjelesnom razvoju djeteta nije samo osiguravanje tjelesnog zdravlja već i postavljanje temelja za cjelokupan djetetov razvoj. Tjelesna aktivnost ima važnu ulogu u razvoju motoričkih i intelektualnih sposobnosti djece te može poboljšati uspjeh u školi. Poticanje djece na tjelesnu aktivnost može se ostvariti kroz svakodnevne aktivnosti poput vezanja vezica na cipelama, crtanja, igranja lopticama te pomoći u kućanskim poslovima poput sijanja, sadnje ili pripreme hrane (Matijević i sur., 2016).

Proces tjelesnog razvoja djeteta obilježen je progresijom organa, promjenama u fizičkom izgledu te razvojem motoričkih sposobnosti. Ovisno o ritmu rasta i sazrijevanja pojedinih organa, razlikuju se različite faze dječjeg razvoja prema dobi. Tablica 2. prikazuje razdoblja dječjeg razvoja prema Matijeviću i suradnicima (2016, str. 45).

Tablica 2. Razdoblja dječjeg razvoja (Matijević i sur., 2016)

Približno trajanje	Razdoblje razvoja	Osnovne karakteristike tjelesnog razvoja
<i>Od rođenja do 2. godine</i>	Dojenačka dob i najranije djetinjstvo	<ul style="list-style-type: none"> - nagli porast tjelesne težine, ali i dužine - razvoj voljnih aktivnosti: prevrtanje, sjedenje, puzanje, stajanje, hodanje
<i>Od 2. do 6. godine</i>	Rano djetinjstvo	<ul style="list-style-type: none"> - nagli porast u visinu - razvoj lokomotornog sustava: potreba za igrom, skakanjem, penjanjem, trčanjem
<i>Od 6. do 11. godine</i>	Srednje djetinjstvo (mlađa školska dob)	<ul style="list-style-type: none"> - dijete postaje svjesno svog tijela - povećava se tjelesna izdržljivost - razvoj grube i fine motorike
<i>Od 11. do 14. godine</i>	Rana adolescencija (počinje pubertetom, starija školska dob)	<ul style="list-style-type: none"> - intenzivniji rast i razvoj pojedinih organa - javljaju se i prve razlike tjelesnog razvoja između dječaka i djevojčica - razvoj spolnih organa
<i>Od 15. do 18. godine</i>	Srednja adolescencija	<ul style="list-style-type: none"> - bolja upoznatost sa svojim tijelom - privikavanje na tjelesni izgled
<i>Od 19. do 22. (25.) godine</i>	Kasna adolescencija	<ul style="list-style-type: none"> - završetak tjelesnog rasta i razvoja - organi i organski sustavi potpuno sazrijevaju

Rast je brz tijekom prve dvije godine života. Veličina, oblik, osjetila i organi djeteta prolaze kroz promjene. Dijete stječe nove sposobnosti po svakoj fizičkoj promjeni. Tijekom prve godine, fizički razvoj uglavnom uključuje koordinaciju motoričkih vještina kod novorođenčeta. Novorođenče ponavlja motoričke radnje koje služe za izgradnju fizičke snage i motoričke koordinacije (Ruffin, 2019). Predškolsko razdoblje obilježeno je naglim rastom u visinu. Dijete postaje izdržljivije zbog razvoja lokomotornog sustava te pokazuje veliku potrebu za tjelesnom aktivnošću poput igre, skakanja, trčanja i penjanja. Važno je pratiti pravilno držanje tijela kako bi se spriječile moguće povrede ili deformacije kralježnice. Probavni sustav djece je razvijeniji, ali i osjetljiviji, što ih čini sklonima virusnim i bakterijskim infekcijama. Za pravilan tjelesni razvoj potrebna je uravnotežena prehrana, vanjska aktivnost, dovoljno odmora i sna te dobra higijena okoline. Okolina s kojom dijete dolazi u dodir također ima važan utjecaj na njegov tjelesni razvoj. Rast i razvoj djeteta su kompleksni procesi koji ovise o genetici, hormonima i drugim čimbenicima rasta (Williams i sur., 2008).

Može se zaključiti da je tjelesni razvoj djeteta rane i predškolske dobi kompleksan proces koji zahtijeva pažnju i brigu kako bi se osiguralo zdravo i uravnoteženo fizičko sazrijevanje. Osim toga, tjelesni razvoj djeteta nije samo puko fizičko sazrijevanje, već je i temelj za cjelokupan djetetov razvoj, uključujući socijalne, intelektualne i emocionalne sposobnosti.

4.2. Intelektualni razvoj djeteta

Intelektualni razvoj poznat je i kao kognitivni razvoj te se odnosi na rast kapaciteta djeteta za razmišljanje, konceptualizaciju, donošenje prosudbi i usporedbi te zaključivanje. Intelektualni razvoj u djetinjstvu odvija se fascinantnom brzinom. Mozak se brzo razvija tijekom prvih pet godina djetetova života, dosežući oko 90 % svoje odrasle veličine do dobi od 5 godina. Rane godine su ključno vrijeme za fizički razvoj mozga, kao i za intelektualni ili kognitivni razvoj koji ga prati (McIlroy, 2023). Djeca uče kroz svoje osjete i interakcije s ljudima i stvarima u svijetu te konstruiraju značenje i razumijevanje svijeta oko sebe (Ruffin, 2019).

Intelektualni razvoj djeteta ključan je za stvaranje temelja budućeg učenja i uspjeha. Obitelj igra važnu ulogu u poticanju ovog razvoja kroz različite aktivnosti i interakcije s djetetom. Tijekom prvih nekoliko godina djetetova života, rast mozga je najbrži, a ovo razdoblje neuroplastičnosti, posebice do sedme godine, ključno je za razvoj kasnijih intelektualnih sposobnosti. Stimulacija mozga putem interakcija s okolinom potiče formiranje veza između živčanih stanica, što rezultira povećanjem neuronske mreže i poboljšanjem intelektualnih sposobnosti (Matijević i sur., 2016).

Prema teoriji Jean Piageta intelektualni razvoj djece do sedme godine života prolazi kroz nekoliko ključnih faza. U prvoj fazi, senzomotornoj, koja traje do 2. godine, djeca uče kroz senzorne interakcije s okolinom. Zatim slijedi predoperativna faza (2-7 godina), u kojoj djeca počinju koristiti simboličku igru i razvijati jezik. Roditelji mogu poticati intelektualni razvoj djece kroz igru i druge aktivnosti, ali važno je da se ne forsira previše školovanja prerano (McIlroy, 2023).

Roditelji koji potiču istraživački duh, potiču dijete da izrazi svoje mišljenje i ideje, sudjeluju u različitim izvannastavnim aktivnostima i osiguravaju raznolike

edukativne materijale, pridonose razvoju djetetovih intelektualnih vještina. Također, podržavanje djetetovih interesa i zanimanja te sudjelovanje u različitim aktivnostima, poput čitanja, izleta i radionica, igraju ključnu ulogu. Obrazovna razina roditelja i socioekonomski status obitelji također imaju značajan utjecaj na intelektualni razvoj djeteta. Roditelji s višom obrazovnom razinom i stabilnijim socioekonomskim statusom često mogu pružiti više mogućnosti za obogaćivanje djetetovog intelektualnog okruženja, poput uključivanja u različite aktivnosti i osiguravanja pristupa obrazovnim resursima (Matijević i sur., 2016).

Čitanje djetetu, pripovijedanje priča te poticanje kreativnog razmišljanja i zaključivanja također su važni elementi u poticanju intelektualnog razvoja djeteta. Aktivnosti poput čitanja knjiga, pričanja priča i postavljanja zadataka koji potiču kreativno razmišljanje mogu doprinijeti razvoju jezičnih vještina, povećati rječnik djeteta te potaknuti interes za učenjem. Poticanje istraživačkog duha, sudjelovanje u različitim aktivnostima te podrška u razvoju jezičnih vještina i kreativnog razmišljanja mogu znatno doprinijeti djetetovom intelektualnom razvoju i pripremiti ga za uspjeh u školi i životu (Matijević i sur., 2016).

Wang i sur. (2022) proveli su istraživanje na uzorku od 1.272 predškolske djece i njihovih glavnih skrbnika. Djeca su imala između 49 i 65 mjeseci. Glavni skrbnici su izvještavali o svom stilu roditeljstva, a djeci su bile procijenjene intelektualne vještine. Rezultati su pokazali pozitivnu korelaciju između autoritativnog stila roditeljstva i intelektualnog razvoja djeteta te negativnu korelaciju između autoritarnog stila roditeljstva i intelektualnog razvoja. Do istih rezultata dolaze Fadlillah i Pangastuti (2022) dodajući kako djeca odgajana permisivnim stilom roditeljstva imaju niže ocjene intelektualnih sposobnosti te zaključuju da ovaj stil može ograničiti intelektualni razvoj djeteta. Akaneme i sur. (2019) donose iste zaključke u svom istraživanju o utjecaju roditeljskih odgojnih stilova na intelektualni razvoj djeteta dodajući i indiferentni stil roditeljstva koji pokazuje negativan utjecaj na intelektualni razvoj djeteta. Roditelji koji prakticiraju indiferentni stil roditeljstva nisu aktivno uključeni u život djeteta i ne pridaju važnost njihovim potrebama, interesima ili aktivnostima. To može rezultirati nedostatkom podrške, pažnje i poticaja potrebnih za poticanje intelektualnog razvoja djeteta. Kao rezultat toga, djeca koja su pod utjecajem indiferentnog roditeljstva mogu imati nižu intelektualnu kompetenciju i manje razvijene intelektualne vještine u usporedbi s djecom koja su pod utjecajem drugih stilova roditeljstva.

Može se zaključiti da su prve godine života ključne za formiranje temelja budućeg učenja i uspjeha. Obiteljska podrška i stimulacija kroz raznolike aktivnosti imaju veliki utjecaj na razvoj djetetovih intelektualnih sposobnosti. Međutim, važno je imati na umu da je svako dijete jedinstveno i da se razvija u svom tempu. Stoga, pristup koji potiče raznolikost interesa, podržava istraživački duh i kreativno razmišljanje te prilagođava se individualnim potrebama djeteta najbolji je put prema potpunom razvoju njegovih intelektualnih potencijala.

4.3. Socijalni razvoj djeteta

Socijalni razvoj odnosi se na proces kojim dijete uči interakciju s drugima oko sebe. Kako se razvijaju i percipiraju vlastitu individualnost unutar svoje zajednice, djeca također stječu vještine komuniciranja s drugim ljudima i procesuiranja njihovih postupaka. Socijalni razvoj najčešće se odnosi na to kako dijete razvija prijateljstva i druge odnose, kao i na to kako dijete rješava sukobe s vršnjacima. Socijalne aktivnosti djeteta rastu s vremenom, što se naziva procesom socijalizacije, koji se nastavlja tijekom cijelog života (Sundram, 2020).

Tijekom dojenačke dobi do 2. godine života, djetetove se jezične vještine poboljšavaju što im pomaže u formiranju odnosa. Međutim, mogu još uvijek preferirati igrati se sami ili među djecom. Kada dolaze u doticaj s drugom djecom u svrhu igre, stil im je neiskusn. Ne razumiju kako dijeliti ili surađivati, što znači da su udaranje, vikanje i plakanje česti aspekti socijalne interakcije dojenčadi. Neka dojenčad počinje pokazivati preferenciju za određene prijatelje oko dobi od 24 mjeseca. Tijekom predškolske dobi djeca su bolje potkovana za verbaliziranje svojih emocija, umjesto komunikacije putem fizičkih gesta ili agresivnog ponašanja. Veće samopouzdanje i neovisnost omogućavaju im istraživanje odnosa prema vlastitim uvjetima (Sundram, 2020).

Socijalni razvoj djeteta odvija se u obiteljskom kontekstu, gdje dijete uči pravila, norme i vrijednosti zajednice te stječe umijeća potrebna za interakciju s drugim članovima društva. Odnosi s roditeljima, osobito majkom i ocem, ključni su za razvoj socijalne kompetencije djeteta. Sigurna privrženost roditelja pruža temelj za razvoj adaptivnih socijalnih vještina i strategija suočavanja sa stresom kod djeteta. Socijalna

kompetencija obuhvaća regulaciju emocija, socijalna znanja, razumijevanje, umijeća i dispozicije te ima stabilan utjecaj na cjelokupni život čovjeka. Roditelji mogu poticati razvoj socijalne kompetencije kod djeteta kroz razgovor o situacijama, podršku, poticanje druženja s vršnjacima te razvoj komunikacijskih vještina i strategija za rješavanje sukoba. Istraživanja pokazuju da roditeljski odgojni stilovi i kvaliteta komunikacije u obitelji značajno utječu na razvoj dječje socijalne kompetencije, a većina roditelja prepoznaje važnost socijalnih i komunikacijskih vještina za uspješno roditeljstvo i život njihove djece. Djeca autoritativnih roditelja, za razliku od djece koja su odgajana autoritarnim, permisivnim ili zanemarujućim odgojnim stilom, imaju više samopouzdanja i pozitivniju sliku o sebi (Matijević i sur., 2016).

Važno je prepoznati da socijalni razvoj djeteta ne samo da utječe na trenutnu interakciju s drugima, već i na dugoročne socijalne vještine i sposobnosti prilagodbe. Stoga, ulaganje u podršku i razumijevanje socijalnih potreba djeteta od najranije dobi može imati značajan utjecaj na njihovu cjelokupnu dobrobit i uspjeh u kasnijem životu.

4.4. Emocionalni razvoj djeteta

Emocionalni razvoj odnosi se na osjećaj o sebi i na način nošenja sa životom (Sigelman, 1999) te je ključan proces u formiranju osobnosti i socijalnih vještina. Dojenčad treba dosljednost u skrbi kako bi se osjećala sigurno i emocionalno stabilno. Podrška emocionalnom razvoju zahtijeva:

- osiguravanje dovoljne hrane, topline i skloništa;
- pokazivanje ljubavi i nježnosti;
- uspostavu rutina kako bi znala što će se dogoditi sljedeće (Sigelman, 1999).

Obitelj igra ključnu ulogu procesu emocionalnog razvoja, pružajući okruženje u kojem se emocionalne vještine razvijaju i oblikuju. Početni odnos djeteta s roditeljima, posebno s majkom, igra ključnu ulogu u razvoju privrženosti, emocionalne veze koja se gradi između djeteta i roditelja. Privrženost djeteta prema roditeljima može biti sigurna, ambivalentna, izbjegavajuća ili dezorganizirana, ovisno o tome kako roditelji reagiraju na potrebe djeteta. Sigurna privrženost obično rezultira pozitivnim emocionalnim

razvojem, dok ambivalentna, izbjegavajuća ili dezorganizirana privrženost može dovesti do emocionalnih poteškoća kod djeteta (Matijević i sur., 2016).

Djeca u različitim dobima pokazuju različite emocionalne reakcije (Matijević i sur., 2016):

- U dobi od 3 do 6 mjeseci, djeca često izražavaju veselje smijehom, ali također mogu jasnije pokazivati i srdžbu.
- Između 6 i 12 mjeseci, često se pojavljuje separacijski strah, tj. strah od odvajanja od roditelja, dok se također mogu primijetiti složenije afektivne reakcije poput sramežljivosti.
- U dobi od 1 do 2 godine, djeca mogu pokazivati ponos pri postizanju novih uspjeha te izražavati ljutnju usmjerenu prema ljudima ili predmetima. Oko 18. mjeseca može se primijetiti i pojava osjećaja ljubomore.
- Između 2 i 3 godine, djeca često izražavaju različite strahove, kao što su strah od jakih zvukova, vjetra, kiše, divljih životinja, velikih objekata, mraka, samoće i odvajanja.
- U dobi od 3 do 4 godine, djeca pokazuju kratkotrajne i intenzivne emocije poput straha, ljutnje i ljubomore, dok se također može primijetiti pojava osjećaja stida, zabrinutosti, razočaranja i zavisti.
- Između 4 i 5 godina, djeca mogu burno izražavati strah i ljutnju te pokazivati čuvstva stida, zabrinutosti, razočaranja i zavisti.
- U dobi od 5 do 6 godina, djeca uče izražavati emocije na društveno prihvatljiv način.
- Između 6 i 7 godina, djeca postaju uspješnija u kontroli izražavanja emocija.

Razumijevanje emocija i sposobnost njihove regulacije ključni su elementi emocionalnog razvoja. Djeca uče prepoznavati, imenovati i izražavati svoje emocije kroz interakciju s roditeljima i drugim članovima obitelji. Roditelji imaju važnu ulogu u poticanju ovog procesa kroz podršku, razgovor o emocijama i pružanje primjerenih strategija za regulaciju emocija. Emocionalna kompetencija, koja uključuje prepoznavanje i razumijevanje vlastitih i tuđih emocija te sposobnost njihove regulacije, važna je za socijalni i akademski uspjeh djeteta. Roditelji mogu poticati razvoj emocionalne kompetencije kod djece pružanjem ljubavi, podrške i otvorenog razgovora o emocijama (Matijević i sur., 2016).

Drugim riječima, emocionalni razvoj djeteta odvija se kroz interakciju s obitelji, posebno s roditeljima. Kroz podršku, razgovor o emocijama i pružanje primjerenih strategija za regulaciju emocija, roditelji mogu pružiti temelj za zdrav emocionalni razvoj djeteta, što je ključno za njegovu budućnost. Prema Mortazavizadeh i sur. (2022) svaki od stilova roditeljstva ima svoj utjecaj na emocionalni razvoj djeteta. Oni su na uzorku od 50 ispitanika, uključujući očeve u dobi od 33 do 59 godina, majke u dobi od 32 do 53 godine te njihovu djecu u dobi od 9 do 11 godina, došli do zaključka kako je autoritativni stil roditeljstva povezan s emocionalnom kompetencijom kod djece, sugerirajući da ima ključnu ulogu u razvoju emocija. S druge strane, permisivni stil roditeljstva pokazao se povezanim s nižom razinom emocionalne kompetencije kod djece, što ukazuje na poteškoće u regulaciji emocija. Djeca permisivnih roditelja imaju tendenciju pokazivati manju emocionalnu zrelost i samoregulaciju. Autoritarni stil roditeljstva nije pokazao značajne veze s regulacijom emocija prema rezultatima ovog istraživanja. Međutim, ova kontradikcija može biti posljedica razlika u uzorku i dobi sudionika istraživanja te različitim perspektivama roditelja i djece. Potrebna su daljnja longitudinalna istraživanja kako bi se razjasnila ova pitanja. Prema Sanvictores i Mendez (2022) djeca odgajana indiferentnim roditeljskim stilom mogu imati poteškoća u upravljanju svojim osjećajima, ne razvijaju zdrave mehanizme suočavanja s emocijama te mogu imati akademske i društvene izazove.

4.5. Moralni razvoj djeteta

Moralni razvoj može se smatrati procesom razvoja regulacije ponašanja na temelju internaliziranog sustava normi (Molchanov, 2013). Moralni razvoj djeteta podrazumijeva proces učenja i internalizacije moralnih vrijednosti, prosudbi i ponašanja. Na njega utječe niz unutarnjih i vanjskih čimbenika, pri čemu obiteljsko okruženje igra ključnu ulogu. Obiteljsko moralno ozračje, kao i interakcije između roditelja i djeteta, značajno utječu na moralni razvoj djeteta. Razvoj moralnog prosuđivanja kod djece temelji se na postavkama teorija poput Kohlbergovog modela. Ova teorija prepoznaje nekoliko faza moralnog razvoja, od heteronomne moralnosti u ranom djetinjstvu do postkonvencionalne razine u kasnijoj adolescenciji ili odrasloj dobi (Matijević i sur., 2016).

Roditelji imaju ključnu ulogu u razvoju moralnog ponašanja djece kroz tri ključna aspekta (Matijević i sur., 2016):

- *Razvoj moralnog prosuđivanja*: Roditelji svojim primjerom i kroz razgovor s djecom potiču razvoj moralnih prosudbi, omogućujući im razumijevanje ispravnog i pogrešnog te postupanje u skladu s tim.
- *Učenje ispravnih oblika ponašanja*: Djeca uče ispravne obrasce ponašanja kroz svoje iskustvo, ali i kroz modele koje im pružaju roditelji i druge odrasle osobe u njihovom okruženju.
- *Samokontrola*: Kroz proces samokontrole, djeca uče odgoditi trenutno zadovoljstvo radi postizanja dugoročnih ciljeva ili zbog poštivanja moralnih normi. Ova samokontrola često se razvija kroz emocionalne posljedice poput osjećaja ponosa ili krivnje.

Tehnike psihološki orijentirane discipline, kao što je indukcija, pokazale su se učinkovitima u poticanju razvoja dječje savjesti i moralnih normi (Matijević i sur., 2016).

Prema Tan i Yasin (2020) autoritativni stil roditeljstva najefikasniji je u razvoju moralnosti djeteta. Dovodi do pro društvenog ponašanja, samopouzdanja i poštovanja prema odraslima. Permisivni i indiferentni stilovi roditeljstva rezultiraju smanjenim razvojem moralnosti kod djece, što može dovesti do problema u pridržavanju pravila i emocionalnih poteškoća. Autoritarni roditelji rijetko potiču djecu na moralne rasprave. Djeca koja su odgojena ovim stilom roditeljstva mogu pokazivati višu razinu antisocijalnog ponašanja. Sklonija su nezadovoljstvu i povlačenju zbog neprijateljskog ponašanja te odbacivanja roditelja. Neka od njih mogu počinuti zločine kad odrastu.

Može se zaključiti da moralni razvoj djeteta predstavlja složen proces učenja i internalizacije moralnih vrijednosti, prosudbi i ponašanja. Obiteljsko okruženje igra ključnu ulogu u ovom procesu, pri čemu roditelji imaju značajan utjecaj na moralni razvoj djeteta kroz poticanje razvoja moralnih prosudbi, učenje ispravnih oblika ponašanja te poticanje samokontrole. Vidljiva je važnost obiteljske podrške i pravilnog vodstva u moralnom odgoju djeteta, gdje se ističe roditeljska uloga u oblikovanju moralnih vrijednosti i ponašanja kod djece.

5. UČINCI DOBRE RODITELJSKE PRAKSE U RANOM DJETINJSTVU

Roditeljstvo tijekom ranog djetinjstva može oblikovati dijete za njihov cijeli život. Učinci dobrog roditeljstva obično zadovoljavaju potrebe djece na pet načina (Reynolds, 2022).

Fizičko zdravlje i sigurnost

Omogućavanje fizičkog zdravlja i sigurnosti u ranom djetinjstvu ključno je za zadovoljavanje svih potreba djeteta, uključujući zaštitu djece od:

- ozljeda;
- fizičkog i seksualnog zlostavljanja;
- zanemarivanja i neuhranjenosti.

Iako su zdravlje i sigurnost važni za djecu, posebno je vitalno za bebe i malu djecu koja još nemaju resurse za samostalno izbjegavanje fizičkih opasnosti.

Emocionalna i bihevioralna kompetencija

Njegovanje emocionalnog blagostanja djeteta od najranije dobi može postaviti snažne i trajne temelje za mentalno zdravlje i dobrobit, uključujući:

- pozitivan osjećaj samopouzdanja;
- sposobnost suočavanja sa stresom;
- emocionalnu regulaciju;
- kapacitet za prevladavanje strahova;
- vještine prihvatanja razočaranja i frustracija.

Roditelji mogu pomoći djeci u razvoju emocionalne i bihevioralne kompetencije tako što će:

- podučavati pozitivne afirmacije;
- izražavati ljubav i poštovanje;
- poticati osjećaj sigurnosti i povjerenja.

Poučavanje emocionalne i bihevioralne kompetencije u ranom djetinjstvu može pomoći u smanjenju rizika od razvoja depresije i anksioznosti te podržati sposobnost djece da se prilagode i funkcioniraju kod kuće, u školi i u društvenim okruženjima.

Intelektualna kompetencija

Razvoj intelektualne odnosno kognitivne kompetencije može pomoći djeci u uspjehu u školi i općenitom životu, a uključuje vještine poput:

- jezika i komunikacije;
- čitanja i pisanja;
- matematike;
- rješavanja problema.

Okruženja koja su podržavajuća, ali i izazovna i stimulativna, mogu pomoći djeci u razvoju tih vještina. Dobro razvijena kognitivna kompetencija može pomoći djeci u učenju samoregulacijskih vještina i ustrajnosti potrebnih za uspjeh u školi i životu.

Socijalna kompetencija

Socijalna kompetencija odnosi se na podučavanje djece kako razvijati i održavati odnose s vršnjacima i odraslima. Učenje interpersonalnih vještina često je povezano s drugim područjima djetinjeg razvoja, uključujući:

- kognitivne;
- jezične;
- fizičke;
- emocionalne.

Djeca koja nauče socijalnu kompetenciju u ranoj dobi obično bolje se snalaze u:

- međusobnom uvažavanju i poštovanju drugih, posebno onih koji su različiti od njih prema rasi, spolu, klasi, religiji i seksualnoj orijentaciji;
- empatiji i brizi za osjećaje drugih;
- suradnji i dijeljenju;
- gledanju iz različitih perspektiva.

Roditeljski stilovi i prakse u ranom djetinjstvu imaju ključnu ulogu u oblikovanju svakog od ovih područja djetetovog razvoja. Pružanje podrške, ljubavi,

sigurnosti i poticaja za učenje u ranoj dobi može imati dugoročne pozitivne učinke na djetetov tjelesni, moralni, emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj (Reynolds, 2022).

Dobar roditeljski odgoj igra ključnu ulogu u holističkom razvoju djeteta. On oblikuje osobnost djeteta i minimizira rizik od nepoželjnog ponašanja i povezanih poremećaja. Roditeljstvo je temelj djetetova rasta i razvoja. Rane godine djetetova života određuju kasnije životne perspektive. Dobar roditeljski odgoj pomaže djetetu da se razvija tjelesno, emocionalno, socijalno, moralno i intelektualno. Također, uči dijete vrijednostima poput pozitivne discipline, pravilne prehrane i zdravog spavanja. Ove zdrave navike doprinose oblikovanju osobnosti djeteta kao cjelovite osobe i pomažu u izbjegavanju zdravstvenih problema u budućnosti. Dobar roditeljski odgoj uči dijete kako se nositi s izazovima života i razvijati otpornost što uvelike pomaže djetetu da se prilagodi neugodnim situacijama i izazovima te smanjuje rizik od anksioznosti i stresa u kasnijem životu (Priyanka, n.d.).

Dobar roditeljski odgoj potiče razumijevanje i poštovanje različitih kultura, pripremajući dijete za uspjeh u globalnom društvu što je ključno za izgradnju međunarodnih odnosa i uspjeh u budućem profesionalnom životu. On potiče emocionalnu regulaciju kod djeteta, čineći ga sposobnim da razmišlja prije djelovanja u različitim situacijama. To smanjuje rizik od negativnih posljedica impulzivnih reakcija i doprinosi emocionalnoj stabilnosti djeteta. Pozitivan roditeljski odgoj rezultira većim zadovoljstvom životom i visokim samopouzdanjem kod djeteta. Dobra samoprocjena i emocionalna stabilnost pomažu djetetu da se nosi s izazovima i ostvari svoje ciljeve u budućnosti. Dobro roditeljstvo smanjuje šanse za nepoželjno ponašanje kod djeteta i doprinosi izgradnji pozitivnih obrazaca ponašanja (Priyanka, n.d.). U konačnici, dobar roditeljski odgoj ključan je za sveukupni razvoj djeteta i njegov uspjeh u životu.

6. ZAKLJUČAK

Roditeljski odgojni stil može se odrediti kao atmosfera u kojoj roditelji odgajaju svoje dijete. U znanstvenoj literaturi izdvojila su se četiri roditeljska stila: autoritativni, autoritarni, permisivni i indiferentni. Roditeljski odgojni stil značajno utječe na cjelokupan razvoj djeteta: tjelesni, intelektualni, socijalni, emocionalni i moralni. Važni su jer dugoročno djeluju na rast i razvoj djeteta, oblikuju dijete, djeluju na sva područja njegovog razvoja, kasnije određuju njegovu budućnost i način njegovog funkcioniranja kao odrasle osobe. Stoga, nužno je osvijestiti važnost roditeljskih odgojnih stilova te kod roditelja razvijati kompetencije u odgoju djece i pružiti im potrebnu edukaciju. Osim toga, važno je pružiti podršku roditeljima koji se nalaze u rizičnim kategorijama kako bi se prepoznali i promijenili neželjeni roditeljski obrasci u korist dječje dobrobiti. Razvoj djece u ranoj i predškolskoj dobi je kompleksan stoga su važni podrška i poticaji koje pružaju roditelji i okolina kako bi osigurali zdrav i sveobuhvatan razvoj djeteta.

LITERATURA

1. Akaneme, N., Okezie, A., Mbaegbu, N.A., Ibenekwu, C. (2019). Influence of Parenting Styles on Cognitive Competence of Secondary School Students in Enugu Education Zone of Enugu State. *Journal of the Nigerian Council of Educational Psychologists*, 13(1), 326-338.
2. Aloia, L.S., Warren, R. (2019). Quality Parent–Child Relationships: The Role of Parenting Style and Online Relational Maintenance Behaviors. *Communication Reports*, 32(2), 43-56. <https://doi.org/10.1080/08934215.2019.1582682>
3. Bašić, J., Ferić, M., Kranželić, V. (2002). Roditeljski stres. *Zrno - Časopis za obitelj, vrtić, školu*, 15(50-51), 22-23.
4. Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75(1), 43-88.
5. Breiner, H., Ford, M., Gadsden, V.L. (2016). *Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0-8*. Washington (DC): National Academies Press.
6. Bornstein, M.H. (2022). *Parenting: Selected Writings of Marc H. Bornstein*. New York: Routledge.
7. Bretherton, I. (1992). The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.5.759>
8. Brooks, J. B. (2012). *The process of parenting* (9th Edition). New York: McGraw-Hill Higher Education.
9. Cherry, K. (2023a). 8 Characteristics of Authoritarian Parenting. Preuzeto 13.1.2024. s <https://www.verywellmind.com/what-is-authoritarian-parenting-2794955>
10. Cherry, K. (2023b). *Characteristics and Effects of an Uninvolved Parenting Style*. Preuzeto 14.1.2024. s <https://www.verywellmind.com/what-is-uninvolved-parenting-2794958>
11. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden Marketing.
12. Darling, N. (1999). *Parenting Style and Its Correlates*. Preuzeto 13.1.2024. s <https://eric.ed.gov/?id=ED427896>
13. Darling, N., Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>

14. Delač Hrupelj, J., Miljković, D., Lugomer Armando, G. i dr. (2000). *Lijepo je biti roditelj: priručnik za roditelje i djecu*. Zagreb: Creativa.
15. Đuranović, M., Klasnić, I. (2020). *Dijete, obitelj i odgoj*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
16. Fadlillah, M., Pangastuti, R., (2022). Parenting Style to Support the Cognitive Development of Early Childhood. *Jurnal Iqra' :Kajian Ilmu Pendidikan*, 7(1), 156- 163. <https://doi.org/10.25217/ji.v7i1.1614>
17. Growing Leaders (2020). *How Our Parenting Has Changed Over the Years*. Preuzeto 7.1.2024. s: <https://growingleaders.com/how-our-parenting-has-changed-over-the-years/>
18. Hoghugh, M. (1998). The importance of parenting in child health. *BMJ Journal*, 23, 1545-1550. <https://doi.org/10.1136/bmj.316.7144.1545>
19. Huver, R.M.E., Otten, R., de Vries, H., Engels, R.C.M.E. (2010). Personality and parenting style in parents of adolescents. *Journal of Adolescence*, 33(3), 395-402. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2009.07.012>
20. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
21. Lanjekar, P.D., Joshi, S.H., Lanjekar, P.D., Wagh, V. (2022). The Effect of Parenting and the Parent-Child Relationship on a Child's Cognitive Development: A Literature Review. *Cureus*, 14(10), 1-7. <https://doi.org/10.7759/cureus.30574>
22. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
23. Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
24. Macuka, I. (2022). Pregled suvremenih izazova u roditeljstvu. *Suvremena psihologija*, 25(1), 71-88. <https://doi.org/10.21465/2022-SP-251-05>
25. Main, P. (2023). *Bowlby's Attachment Theory*. Preuzeto 7.1.2024. s <https://www.structural-learning.com/post/bowlbys-attachment-theory>
26. Maleš, D., Kušević, B. (2011). *Nova paradigma obiteljskog odgoja*. Zagreb: FF PRESS.
27. Matijević, M., Bilić, V., Opić, S. (2016.) *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
28. McIlroy, T. (2023). *A Guide to Intellectual Development in Early Childhood*. Preuzeto 13.2.2024. s <https://empoweredparents.co/intellectual-development-in-childhood/>
29. Merriam-Webster (2024). *Parenting*. Preuzeto s 5.1.2024. s <https://www.merriam-webster.com/dictionary/parenting>

30. Miliša, Z. (2016). *Poveznice i razlike autoritarnih političara i roditelja*. Preuzeto 13.1.2024. s <https://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/m-o/zlatko-milisa/24849-z-milisa-poveznice-i-razlike-autoritarnih-politicara-i-roditelja.html>
31. Miljković, D., Đuranović, M., Vidić, T. (2019). *Odgoj i obrazovanje – iz teorije u praksu*. Zagreb: IEP-D2; Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
32. Molchanov, S.V. (2013). The Moral Development in Childhood. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 86, 615-620. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.623>
33. Mortazavizadeh, Z., Göllner, L., Forstmeier, S. (2022). Emotional competence, attachment, and parenting styles in children and parents. *Psicologia, Reflexao e Critica*, 35: 6. <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00208-0>
34. Pascoletti, C. (2015). *Put do dobrog roditelja*. Zagreb: TRSAT.
35. Perry, C. (2023). *Permissive Parenting: The Pros and Cons, According to a Child Psychologist*. Preuzeto 14.1.2023. s <https://www.parents.com/parenting/better-parenting/style/permissive-parenting-the-pros-and-cons-according-to-a-child-psychologist/>
36. Priyanka (n.d.). *How Can Good Parenting Have A Positive Impact On Children?* Preuzeto 9.2.2024. s <https://k8school.com/how-can-good-parenting-have-a-positive-impact-on-children/>
37. Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M., Majić, M. (2011). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil. *Napredak: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 152 (3-4), 373-388. <https://orcid.org/0000-0001-9179-6654>
38. Rečić, M. (1996). *Odgoj u obitelji*. Đakovo: Tempo.
39. Reynolds, A. (2022). *How Parenting During the Infant and Toddler Years Can Affect Child Development*. Preuzeto 9.2.2024. s <https://psychcentral.com/health/purposeful-parenting-the-infant-or-toddler>
40. Rosić, V. (1998). *Obiteljska pedagogija*. Rijeka: Filozofski fakultet.
41. Ruffin, N.J. (2019). *Understanding Growth and Development Patterns of Infants*. Preuzeto 13.2.2024. s [https://www.pubs.ext.vt.edu/content/dam/pubs_ext_vt_edu/350/350-055/350-055\(FCS-132P\).pdf](https://www.pubs.ext.vt.edu/content/dam/pubs_ext_vt_edu/350/350-055/350-055(FCS-132P).pdf)
42. Sanvictores, T., Mendez, M.D. (2022). *Types of Parenting Styles and Effects On Children*. Florida: StatPearls Publishing.
43. Sigelman C. K. (1999). *Lifespan Human Development*. Brooks: Cole Publishing Company.

44. Sundram, S. (2020). Social development in children: An analysis. *International Journal of Advanced Academic Studies*, 2(4), 82-84. <https://doi.org/10.33545/27068919.2020.v2.i4b.334>
45. Tan, W.N., Yasin, M. (2020). Parents' Roles and Parenting Styles on Shaping Children's Morality. *Universal Journal of Educational Research* 8(3C), 70-76. <https://doi.org/10.13189/ujer.2020.081608>
46. Valentino, K., Nuttall, A.K., Comas, M., Borkowski, J.G., Akai, C.E. (2012). Intergenerational continuity of child abuse among adolescent mothers: Authoritarian parenting, community violence, and race. *Child Maltreat*, 17(2), 172-181. <https://doi.org/10.1177/1077559511434945>
47. Virasiri, S., Yunibhand, J., Chaiyawat, W. (2011). Parenting: what are the critical attributes?. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 94(9), 1109-1116.
48. Wang, L., Xian, Y., Dill, S., Fang, Z., Emmers, D., Zhang, S., Rozelle, S. (2022). Parenting style and the cognitive development of preschool-aged children: Evidence from rural China. *Journal of Experimental Child Psychology*, 223: 105490. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2022.105490>
49. Williams, H. G., Pfeiffer, K. A., Dowda, M., Jeter, C., Jones, S., Pate, R. R. (2008). A fieldbased testing protocol for assessing gross motor skills in preschool children: The Children's Activity and Movement in Preschool Motor Skills Protocol. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 13(3), 151–165. <https://doi.org/10.1080/10913670903048036>
50. Yaffe, Y. (2018). Convergent Validity and Reliability of the Hebrew version of the Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ) in Hebrew-Speaking Israeli-Arab Families. *Personal Relationships*, 12(2), 133-144. <https://doi.org/10.5964/ijpr.v12i2.303>

POPIS TABLICA

Tablica 1. Roditeljski odgojni stilovi (Miljković i sur., 2019)	10
Tablica 2. Razdoblja dječjeg razvoja (Matijević i sur., 2016)	17

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studentice)